

BESZÉLGETÉS VENCZEL ATTILA DÍSZLET- ÉS JELMEZTERVEZŐVEL

Az alárendeltség nem jelenti az alkotás visszafojtását

FOTÓ: BIRÓ ISTVÁN

A Kolozsvári Magyar Opera díszlettervezője nem esett messze fájától. A Venczel Árpád szobrászművész és restaurátor által kitaposott útra lépett, bár foglalkozása lényegesen különbözik édesapja tevékenységétől.

→NÁNÓ CSABA

A Venczel gyerekek közül te vagy az, aki némileg szobrászművész édesapátok nyomdokaiba lépett. Szerepe volt abban, hogy te is képzőművész lettél?

Természetesen igen, de nem mondanám azt, hogy kimondottan apukám hatott rám, inkább a környezet. Ez a szakma nem választott hivatás, inkább az engem körülvevő környezet vezetett erre az útra. A családon belül sok alkotóember van. Furcsa módon a színpadi világgal huszoneves koromban kezdtem foglalkozni. Addig Péter bátyám világában éltem, ami később gyökeresen másképp alakult. Gyerekkoromban szakács szerettem volna lenni, viszont az a világ, ami a bátyámat foglalkoztatta, engem is lekötött. A karácsonyra kapott játékokat szétzedtem, próbáltam „feljavítani” azokat. Nyilván a szüleim munkaköre, az otthoni hangulat, a családi barátok között elhangzott történetek nyomán fordultam a képzőművészet irányába.

Venczel Péter bátyád egész életében a zenével foglalkozott. Ez nem volt rád hatással?

A zene engem is foglalkoztat, ám inkább élvezet szintjén. Péter volt a testvérek között a legnagyobb, ő taposta ki az akkori idők rebellis státusának ösvényét, amin nekem csak végig kellett sétálnom. Jó a kapcsolatunk, tökéletesen kiegészítjük egymást. Péternek van akkora tudása a képzőművészethez, hogy jó tanácsot adjon, ugyanakkor nekem is van annyi tapasztalatom a zenében, hogy hasznos véleményt alkossak.

Hat év korkülönbség van közöttetek. Mennyire tudott motiválni a bátyád?

Sokáig két külön világot élünk: Péter bohém, nyitott, mindenben a pozitívumot látó ember, én zárkózottabb típus vagyok, hiszen a műtermi munka is zártabb világot feltételez. Ugyanakkor azt is érzem, hogy az én korosztályom nem állt

Venczel Attila úgy véli, mai tudását szobrászművész apjának köszönheti

annyira ellent annak a sötét korszaknak, mint a Péteré. Őket olyan gondolkodásmód jellemzi, amire nekem is szükségem volt ahhoz, hogy teljesen másképp lássam az akkori világot.

A bátyád korosztálya rebellisebb volt?

Igen. Mi bizonyos szinten úszunk az árral. Péternek nem egyszer akadt konfliktusa a szüleinkel a szabadság- vagy tudásvágy miatt. Az akkori rendszerben ezek nemkívánatos dolgok voltak, de ők felvállalták.

A művész nem mindig találja meg egyből a saját útját. Mennyire ésszerű az alkotói munka?

Az alkotói munka két módon jellemezhető: vagy egy kaotikus, értelmetlen világ felé haladsz, vagy pedig becsületesen végzed a szakmát. És ha ezt szabályosan és tisztán végzed, akkor kevesebb kitérővel, ésszerűbb úton érsz célba.

Pályatársaidal szemben előny jelentett, hogy édesapád szobrászművész volt?

Egyértelműen. Szerettem a munkáját, segítettem neki. Engem „nagyfűvát” varázsolt, hogy ott tettem-vettem mellette. Ugyanakkor hatással volt rám az a sok értékes ember, aki megfordult a műtermében. Hallottam őket szakmai problémákról tárgyalni, elhangzottak különféle receptek, lehetőségek, és akarva-akaratlanul is ráragadtak dolgok. Néha van olyan érzésem, hogy valamit tudok, pedig nem tanultam. Valószínűleg innen ered... Édesapámnak köszönhetem a mai tudásom legalább 90 százalékát.

Számodra tudatos választás volt a díszlettervezés, vagy a véletlen hozta?

Mondhatnám, az élet által hozott véletlen-tudatos választás volt. Bátyám a nyolcvanas években vált az opera alkalmazottjává, a köztünk lévő jó viszony itt is megmutatkozik: általa én is az opera rajongója lettem. Nem feltétlenül a műfajra értem, hanem a mindenféle vele járó színpadi, színpad mögötti tevékenységekre is gondolok. Sok éves tapasztalatom következtetése az, hogy egy alkotóművészből nem feltétlenül lesz jó díszlettervező. Gyökeresen mások az elvárások, a munkamenet. Ameddig egy

alkotóművész addig alkot, amíg kedve tartja, a díszlettervezőnek egyrészt csapatmunkásnak kell lennie, kötelező módon alá kell vetnie magát a rendezőnek, amit egy szabadszellemtű alkotó nem hiszem, hogy szívesen megtenne.

A tervezés némi mérnöki gondolkodást is igényel...

Ez így igaz. Én sohasem légszem meg azzal, ami van, mindig igyekszem egy kicsivel túllépni az aktuális állapotot. Szeretem az olyan kihívást, amiben van némi titok is. Itt jön a képbe a mérnöki munka, a lehetetlennek látszó helyzetek ésszerű megoldása. Ez mindig kihívás, ez teszi számomra érdekessé ezt a műfajt.

Mekkora a rendező szerepe egy díszlet elképzelésében, és mennyi szabadsága van a tervezőnek?

A rendező azért választja ki a tervezőt, mert az aktív és ötletekkel tele személy. Ritka az a páros, ahol a rendező és a tervező egy hangon tudnak működni, de ha így van, akkor az eredmény rendszerint egy sikeres előadás. Szerintem a díszlettervező világban a rendezőnek rendkívül fontos, felsőbbrendű szerepe van. Elsősorban a rendező színpadra vetített világának kell egyfajta képet alkotnia a tervezőnek. Az alárendeltség nem jelenti az alkotás visszafojtását, sőt adott esetben serkenti a tervezőt arra, hogy esetleg olyan világot varázsoljon, amire normális körülmények között nem is gondol. Számomra érdekes, hogy sokszor a rendező látásmódja felé idomulva olyan dolgokat fedezek fel saját magamban, amiről nem is hittem, hogy képes vagyok. Szép dolog, amikor egy ember olyasmit húz elő a zsebéből, ami nem is volt ott. Példa rá a Csárdáskirálynő, ami műfajilag nem mindenki által kedvelt, és tőlem is olyan formai világot követelt, ami nem igazán illik egy alkotóművészhez. De annyira érdekes és hasznos módon festette le Selmecei György rendező az elképzeléseit, hogy napok alatt sikerült egy tervet összehozni, amivel önmagam is túl tudtam lépni. Egy keresztet töröltem ki saját lelkivilágomból, és rájöttem: az operettet is lehet gyönyörűen megoldva, szépen díszítve olyan világgá varázsolni a színpadon, ami kellemes érzéssel tölt el. A tervezőnek rugalmasnak kell lennie, érdeklődni kell bizonyos előadásokról, műfajokról, és az előítéleteket, rossz beidegződéseket le kell vetnie.

Mi ihleti meg a tervezőt: a zene vagy a cselekmény?

Majdnem száz százalékban a zene. A cselekményt tapasztalatom szerint rendszerint mintegy recept szerint ruházzák rá a ze-

nére. Sok esetben kurta-furcsa a történet, vagy nem is igazán ez a lényege az adott műnek. Nyilván az előadásban kell lennie egy dramaturgiai fonalnak is szöveg szempontjából, de egyértelműen a zene ihlet. Az operának időben és térben való elhelyezéséhez igenis fontos a szöveg, de lényeges különbség az opera és a próza között, hogy itt létezik egy zenei motívum, amit nem lehet csak úgy megválni, átírni. Van szabályok, amelyeket kötelezően be kell tartani.

Volt olyan munkád, amiről úgy gondoltad, szinte lehetetlen megvalósítani?

Minden munka így kezdődik. A nehéz feladatok rendszerint azok, amelyeknél a rendező nem igazán tudja, hogyan közelítse meg a műnek a színpadra való vetítését. Ilyenkor az alkotási folyamatban valóban nehéz megtalálni azt a közös nevezőt, ami összhangba hozza a rendezői felfogást a díszlettervezőjével vagy a karmester elképzeléseivel. De általában csak a kezdet nehéz, utána összeáll a kép. Inkább azért nevezném bármelyik munkát nehéznek, mert folyamatosan tartani kell a minőséget, az igényességet ahhoz, hogy a végeredmény a nézőnek is kielégítő legyen. Minden alkotónak kitartóan és koherensen kell dolgoznia, hogy a szemlélő teljes mértékben elégedett legyen.

→**A családon belül sok alkotóember van. Furcsa módon a színpadi világgal huszoneves koromban kezdtem foglalkozni. Addig Péter bátyám világában éltem, ami később gyökeresen másképp alakult. Gyerekkoromban szakács szerettem volna lenni, viszont az a világ, ami a bátyámat foglalkoztatta, engem is lekötött.**

Kevés szabadidőben van lehetőség saját kedvedre festegetni, szobrászkodni?

Én mindent jó értelemben vett munkaként élek meg. Igyekszem mindig azzal foglalkozni, ami éppen terítéken van. Ha otthon vagyok, próbálok a családommal együtt „dolgozni”. Ha van öt percem, próbálok egy papírdarabon valamit vázolni. Úgy vélem, ha az ember hasznosan akar élni, akkor a nap 24 órájának minden percét azzal tölti, ami fontos és kellemes számára. Mostani beszélgetésünket is hasznosnak itélem, és nem élem meg feladatként, kötelességként, teherként. Szívesen teszem, és próbálok ezt is a legjobban megoldani, ahogyan mindent a magánéletemben vagy a szakmámban.

→**Venczel Attila**

A Kolozsvári Magyar Opera díszlet- és jelmeztervezője 1970. november 6-án született Kolozsváron. A Képzőművészeti Akadémia végzőse. Nős, egy lány édesapja. Édesapja a 2017-ben elhunyt Venczel Árpád szobrászművész és restaurátor, bátyja Venczel Péter zeneszerző, egyetemi tanár.